

Kilka uwag o pisaniu pracy rocznej z historii starożytnej w Instytucie Historycznym UW

Poniżej znajdują Państwo garść uwag, które wydają się przydane dla osób przystępujących do pisania pracy rocznej z historii starożytnej. Część z nich bez wątpienia już Państwo słyszeli, niektóre mogą być zupełnie oczywiste, ich lektura z całą pewnością jednak nie będzie szkodliwa.

Procedura, ważne daty, rozplanowanie czasu

Zapisy na prace roczne ruszają w listopadzie, po opublikowaniu ich tematów na stronie IH. Mogą Państwo zapisać się do dowolnego prowadzącego, przychodząc na jego dyżur lub – o ile przewiduje on taką formę – zgłaszając się mailowo. Procedura zapisu musi zostać skończona do 20 grudnia. Zwlekanie z zapisem do grudnia niesie jednak ze sobą ryzyko znacznego ograniczenia liczby dostępnych tematów. Na wszelki wypadek, przed udaniem się do prowadzącego, wybierzcie sobie Państwo nie jeden, lecz trzy/cztery tematy z listy. Może się bowiem okazać, że Wasz wymarzony temat został już zajęty.

Przed przystąpieniem do pisania pracy powinni Państwo spotkać się z prowadzącym przynajmniej trzy razy. 1) Najpierw po to, by wyjaśnić i sprecyzować temat i omówić bazę źródłową. 2) Następnie po to, by przedstawić wyszukaną bibliografię (proszę pamiętać, że nie wystarczy przeszukanie katalogów bibliotecznych – nawet te najlepiej zrobione nie uwzględniają znakomitej większości artykułów, proszę też się nie łudzić co do bogactwa zasobów Internetu); 3) Wreszcie po to, by wspólnie z prowadzącym przestudiować zaproponowany plan pracy. W Państwa interesie leży, by był to plan szczegółowy. Pozwoli to uniknąć przy pisaniu pracy błędów, które wyjdą na jaw na tym etapie. Jeżeli pojawią się pytania bądź problemy związane z pisaniem pracy, proszę konsultować je z prowadzącym na jego dyżurach lub – jeśli w tym czasie macie Państwo zajęcia – umówić się mailowo na inny termin.

Każdy etap pisania pracy zajmuje więcej czasu niż się to Państwu w tej chwili wydaje. Pierwsza wersja prawie zawsze wymaga poprawy i trzeba o tym pamiętać w planowaniu harmonogramu pisania pracy. Rozsądnie jest zakończyć pisanie do połowy maja.

Na sprawdzenie pracy prowadzący ma trzy tygodnie (w lipcu-sierpniu należy do tego doliczyć miesiąc urlopu). Ci, którzy oddadzą pracę we wczesnym terminie mogą spodziewać się, że otrzymają ją sprawdzoną szybciej. Przysługuje Państwu prawo do poprawiania pracy (jeden raz), ale dotyczy ono tylko osób, które złożyły tekst do 15 czerwca. Osoby, które oddadzą pracę po 15 czerwca muszą się liczyć z tym, że pierwsza jej wersja jest wersją ostateczną i nie ma możliwości poprawy pracy. Ostatecznym terminem oddania pracy jest 15 sierpnia. Zanim praca trafi do prowadzącego musi zostać poddana sprawdzeniu przez system antyplagiatowy. O zasadach funkcjonowania tego systemu i procedurach z nim związanych przeczytać można w osobnej zakładce na stronie IH UW („procedura antyplagiatowa”).

Jak pisać?

Głównym celem pisania pracy rocznej jest wykazanie umiejętności, których nabyliście w trakcie pierwszego roku. Czytający pracę sprawdza, na ile potraficie Państwo krytycznie analizować tekst źródłowy oraz krytycznie korzystać z opracowań monograficznych.

Praca roczna jest tekstem o charakterze badawczym i jako taki ma być owocem przeprowadzonej przez Państwa kwerendy źródłowej i analizy źródeł. To bardzo ważne i warte powtórzenia: wszystko, co Państwo piszą o badanym zjawisku, musi być wynikiem studiowania źródeł i ich krytycznej analizy. Źródła są najważniejsze. Opracowania służą do tego, by 1) pomóc dotrzeć do źródeł Państwu nieznanym; 2) pomóc zrozumieć charakter analizowanych źródeł, okoliczności, w jakich powstały, intencje autora, konwencję gatunku literackiego, jaki tenże autor uprawiał etc.; 3) zaznajomić z tłem politycznym, intelektualnym, religijnym, ekonomicznym badanego zjawiska, czyli z tym, co nie jest przedmiotem Państwa badań, ale co trzeba wiedzieć,

by owe badania prowadzić; 4) zapoznać z pomysłami innych, którzy wcześniej zajmowali się tym lub podobnymi tematami. Opracowania nigdy nie mogą natomiast zastępować źródeł.

Nie sposób przedstawić w kilku słowach planu pracy. Ogólne zasady pisania tekstów akademickich poznają Państwo na poświęconych temu zajęciach. Warto jednak przypomnieć, że praca zawsze powinna zawierać następujące elementy: pytanie badawcze albo tezę, krytyczną prezentację bazy źródłowej, jej analizę i wnioski oraz dwa elementy formalne charakterystyczne dla tekstu naukowego: bibliografię i przypisy. W odpowiedniej zakładce na stronie IH („Prace roczne i licencjackie”) znajdziecie Państwo wzór pierwszej strony pracy rocznej.

Nie sposób podać optymalnej długości pracy. Ostrożnie można powiedzieć, że większość dobrych prac rocznych ma objętość od ok. 10 do 20 stron (odstęp 1,5 i czcionka 12 w tekście głównym – w żadnym razie nie mniejsze, bo sprawdzający musi mieć tekst łatwy do odczytania i miejsce na swoje uwagi. W przypisach odstęp 1 i czcionka 10). Strona w tę czy w tamtą nie gra oczywiście roli, ale autor tekstu pięciostronicowego powinien bardzo poważnie zastanowić się, czy wyczerpał źródła i przeprowadził ich krytyczną analizę. Ten, kto stworzył dzieło mające stron ponad trzydzieści, niech rozważy, czy naprawdę cały czas pisał na temat (możliwe, że tak, ale chwila refleksji jest niezbędna).

Źródła, opracowania, przypisy

W pracy trzeba systematycznie odwoływać się do źródeł i opracowań. Źródła warto też cytować. Czytelnik może oczywiście sam dotrzeć do miejsca wskazanego w przypisie (o czym niżej), ale warto jest przytoczyć w tekście ustępy niezbędne do zrozumienia wywodu. O wiele rzadziej zachodzi potrzeba cytowania opracowań. Na pewno można to robić w dwóch wypadkach. Po pierwsze, jeśli sformułowanie innego badacza jest tak trafne i błyskotliwe, że koniecznie chcą Państwo zapoznać z nim czytelnika swojej pracy (przypadek rzadki); po drugie, kiedy uważają Państwo, że kolega po

fachu myli się, można przytoczyć jego wypowiedź po to, by następnie rozszarpać ją na kawałki (duża przyjemność).

Całkowicie odmienne traktowanie źródeł i opracowań musi oczywiście znaleźć odbicie w układzie bibliografii zamieszczonej na końcu pracy, w której nie wolno mieszać tekstów należących do obu grup – osobno należy podać źródła, osobno opracowania. Przy okazji – w bibliografii należy uwzględnić tylko pozycje naprawdę wykorzystane. Bibliografia nie ma być popisem Państwa erudycji, ale wykazem prac wykorzystanych.

Przypisy w pracy naukowej mają dwie zasadnicze funkcje. Przede wszystkim czynią ją weryfikowalną. Twierdząc, że źródło mówi to lub owo, muszą Państwo wskazać w przypisie odpowiednie miejsce i w ten sposób dać czytelnikowi możliwość sprawdzenia własnego rozumowania. To samo dotyczy opracowań; powołując się na innego badacza – bądź polemizując z nim – należy zawsze wskazywać odpowiednią stronę jego studium. Proszę pamiętać, że wykorzystanie cudzej pracy, bez poinformowania o tym (przez przypis) jest plagiatem.

Niekiedy zachodzi potrzeba powiedzenia czegoś, co nie mieści się w zasadniczym wywodzie, a jednak jest niezbędne do jego zrozumienia. Miejscem dla takiego wyjaśnienia jest przypis. Proszę jednak nie traktować ich jak śmietnika do którego można wrzucić wszystko to, co nie mieści się w głównym wywodzie.

Proszę także pamiętać, że mają Państwo prawo oczekiwać od czytelnika pewnego poziomu przygotowania profesjonalnego i tym samym nie muszą – a nawet nie powinni – wyjaśniać wszystkiego, np. kim byli wspomniani w tekście głównym cesarze lub znani filozofowie, jaki jest sens „podręcznikowych” terminów etc.

O tym, jak powinien wyglądać pełny opis bibliograficzny opracowania, dowiadują się Państwo na zajęciach z WBH i „Akademickiego pisania”. Poniżej znajdą Państwo zapis przykładowy, szeroko używany przez starożytników.

Książka:

Autor, „Tytuł”, miejsce wydania, rok

Legionowski T., *Rozrywki centurionów rzymskich u schyłku republiki*, Warszawa 1998

Artykuł w czasopiśmie:

Autor, „Tytuł”, Nazwa Czasopisma, rocznik czasopisma (rok kalendarzowy), numery stron

Prokopowski J., „Struktura wiekowa gladiatorów w Pompejach”, *Stare Dzieje* 24 (1992), s. 56-67.

Artykuł w pracy zbiorowej:

Autor, „Tytuł”, w: Tytuł Pracy Zbiorowej, Redaktor (red.), miejsce wydania rok

Prokopowski J., „Struktura wiekowa gladiatorów w Pompejach”, w: *Italia epoki wczesnego cesarstwa – studia demograficzne*, M. Kampański (red.), Lublin 1976, s. 56-87.

Proszę pamiętać, że nie jest to jedyny sposób opisu bibliograficznego. Przykładowo: inicjał imienia autora może być przed nazwiskiem, tytuły artykułów można także pisać kursywą, daty roczne przy czasopismach nie muszą być w nawiasie itd. Zapis może wyglądać wtedy tak:

J. Prokopowski, *Struktura wiekowa gladiatorów w Pompejach*, „Stare Dzieje”, 24, 1992, s. 56-67.

Niezależnie od konwencji, którą Państwo przyjmą w sporządzaniu przypisów, należy pamiętać, że najważniejsza jest konsekwencja. Przyjętą konwencję należy stosować w całej pracy.

Odwołując się do źródeł starożytnych nie jest konieczne podawanie numerów stron, konieczne natomiast należy podawać ich księgę, rozdział, ewentualnie paragraf i werset. Pozwoli to dotrzeć do wskazanego miejsca czytelnikowi korzystającemu z innego wydania

niż to, które Państwo mieli w ręku. Tytuł można podawać w powszechnie przyjętej zlatynizowanej wersji. Na przykład:

Herodot, *Dzieje* IV 50

albo

Herodot, *Hist.* IV 50

Prudencjusz, *O wieńcu męczenników* III 250-255

albo

Prudencjusz, *Perist.* III 250-255

Powołując się na inskrypcję, papirus bądź monetę należy podać nazwę wydawnictwa, w której została ona opublikowana (w przyjętym skrócie) i jej numer.

I na koniec jeszcze jedna rada. Zanim oddadzą Państwo tekst, proszę przeczytać go spokojnie i skonfrontować z powyższymi uwagami. Dobrą praktyką jest zwłaszcza przeczytanie pracy na głos. W ten sposób wyłapią Państwo o wiele więcej np. błędów stylistycznych niż przy czytaniu cichym. Proszę pamiętać, że przy ocenie pracy liczy się nie tylko jej wartość merytoryczna, ale także konstrukcja, błędy ortograficzne, stylistyczne lub logiczne.

Robert Wiśniewski